

Bibeln: text — historia — teologi

När en av de mer använda isagogiska framställningarna i Tyskland idag, *Einleitung in das Neue Testament* av Udo Schnelle, översattes till engelska för ett par år sedan blev titeln *The History and Theology of the New Testament Writings*. Historia och teologi! Den nya formuleringen är symtomatisk. För en utomtysk bibelforskning är kombinationen historia och teologi fortfarande typiskt tysk, även om denna tradition har dominerat bibelforskningen sedan 1700-talet och fortfarande kännetecknar en stor del av exegetiken. Fast många exegeter skäms för ordet teologi.

Ordet teologi är nog också det mest mångtydiga i rubriken ovan. Det används bl.a. i uttryck som gammaltestamentlig eller nytestamentlig teologi och avser då en mer eller mindre sammanhållen tematisk framställning av innehållet i Gamla respektive Nya testamentet. Det är nu inte teologi i gängse mening. Teologi är ett betydligt mer omfattande projekt än att bara läsa Gamla eller Nya testamentet. Att utan närmare definition använda uttryck som biblisk teologi eller nytestamentlig teologi är i dagens situation knappast rådligt. I rubriken ovan avses ur exegetisk synpunkt närmast idévärld eller språkvärld eller det som sociologer kallar för den symboliska världen. Det har bl.a. med begreppet kultur att göra.

Det finns flera skäl till att i rubriken ovan ha en triad och inte bara historia och teologi. Bibeltexten har självfallet alltid varit en del av bibelforskningen (textkritiken, filologin, källkritiken, osv.), men den har fått en alltmer självständig ställning i förhållande till historiska analyser. Texten som den primära enheten i språkbeskrivning och texttolkning har förändrat tidigare metoder och öppnat vägen för att betrakta texten just som text eller som litteratur. I ett litterärt perspektiv kan allegoriserings- eller metaforiseringar av bibeltexten åter försvaras, och de som känner sig trängda av historieforskningens magra och osäkra resultat flyr då ibland till ett helt isolerat textuellt fält. Så står det, och så är det enligt min kristna tro, vad historikerna än säger. I ett sådant läge måste historiska analyser åter försvaras.

Flera bidrag i detta nummer är i hög grad historiska. Är då t.ex. nya kunskaper om den antika synagogan av intresse för andra än antikforskare? Är det viktigt att vi vet vad synagoga är för något på Jesus och Paulus tid, så långt vi nu kan ha en sådan kunskap? Synagogan hade en central plats i den lundensiska bibelforskningen på Hugo Odebergs tid med flera avhandlingar som resultat. Jesus hade genom sitt sätt att delta i synagogans gudstjänster sanktionerat denna institution för alla tider, och de lördagssamlingar som hörde till bibelstudieföreningen Erevna hade mycket gemensamt med den antika synagogan.

Odebergs uppfattning om synagogan har satt tydliga spår i svensk facklitteratur (uppslagsböcker, läroböcker), till en del också i uppslagsdelen till Bibel 2000. Den kan idag kritiseras på flera punkter. Men har det någon betydelse för ett teologiskt arbete? Ja, så länge läsning av bibeltexter har en viktig roll i en sådan teologi är dessa historiska kunskaper av värde, även om det alltid rör sig om mer eller mindre verifierbara hypoteser.

Samspelet mellan text, historia och idévärld i ett teologiskt arbete är komplicerat, men det vore oklokt i dagens läge att av den anledningen utesluta någon av dessa hörnpelare i nutida bibelforskning.